

NIPPONICA

Lafcadio Hearn (1850–1904), fiul unui chirurg irlandez din armata britanică și al unei grecoaiice, s-a născut în Grecia și a mers la școală aici și în Irlanda. La 19 ani s-a stabilit în SUA, iar mai târziu, în 1890, în Japonia, unde s-a căsătorit și și-a petrecut restul vieții predând limba și literatura engleză și scriind despre țara sa adoptivă, inclusiv, o vreme, pentru periodicul *Kōbe Chronicle*. În 1895 devine cetățean japonez, primind numele Koizumi Yakumo.

A fost unul dintre primii mari interpreți ai realităților japoneze în beneficiul Occidentului. Grație traiului îndelungat în Japonia, intuiției și empatiei excepționale, inteligenței vii, imaginației poetice și stilului său literar limpede, este citit cu plăcere, de peste un secol, atât de japonezi, cât și de occidentali.

Scrieri despre Japonia (publicate în volum): *Glimpses of Unfamiliar Japan* (1894), *Out of the East: Reveries and Studies in New Japan* (1895), *Kokoro: Hints and Echoes of Japanese Inner Life* (1896), *Gleanings in Buddha Fields: Studies of Hand and Soul in the Far East* (1897), *Japanese Fairytales*, 5 volume (1898–1922), *In Ghostly Japan* (1899), *A Japanese Miscellany: Strange Stories, Folklore Gleanings, Studies Here and There* (1901), *Japan: An Attempt to Interpretation* (1904) și altele.

JAPONIA LUI LAFCADIO HEARN

O antologie despre Japonia și poporul ei

Ediție și introducere de
DONALD RICHIE

Traducere din engleză și note de
ANGELA HONDROU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Pop
DTP: Dumitru Olteanu

Tipărit la „Fed Print“

Lafcadio's Hearn Japan: An Anthology of His Writing on the Country and its People
Edited by and with an Introduction by Donald Richie

First published in the English language by Tuttle Publishing,
an imprint of Periplus Editions (HK) Ltd.

© 1997 Charles E. Tuttle Co., Inc.

© 1997 Donald Richie (text only)

© HUMANITAS, 2009, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HEARN, LAFCADIO

Japonia lui Lafcadio Hearn : antologie/ Lafcadio

Hearn; antolog., pref.: Donald Richie; trad., note: Angela

Hondru. – București: Humanitas, 2009

Bibliogr.

ISBN 978-973-50-2453-6

I. Richie, Donald (pref.)

II. Hondru, Angela (trad.)

821.111(73)-32(081)=135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poștă: tel./fax 021/311 23 30

C.P.C.E. – CP 14, București

e-mail: cpp@humanitas.ro

www.libhumanitas.ro

Prefață

Lafcadio Hearn (1850–1904) a petrecut paisprezece ani în Japonia. A ajuns la Yokohama în aprilie 1890 și a murit la Tōkyō în septembrie 1904.

Dacă intervalul pare scurt este pentru că reputația lui Lafcadio Hearn se datorează numeroaselor lui scrieri despre această țară. Chiar și în zilele noastre, e considerat cumva reprezentativ pentru Japonia, iar cărțile sale însumează peste patru mii de pagini tipărite, fără a mai pune la socoteală colecția de scrisori și numărul mare de articole necuprinse în volume.

Mărturisesc că o antologie într-un singur volum înseamnă omiterea a nouă zecimi din ceea ce s-ar fi cuvenit să fie cunoscut. În schimb, am astfel ocazia să prezint totul sub forma unei narațiuni care reflectă cele văzute și simțite de Hearn, trăirea lui intensă pe pământ străin.

Selecția mea se bazează pe credința că Hearn a fost nu numai un povestitor de circumstanță, ci și un observator temeinic al Japoniei de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Pentru a evidenția acest aspect, precum și schimbarea de atitudine regăsită în scrierile sale de mai târziu, am decis să împart antologia în două secțiuni, intenționat modelate după lucrările din vremea sa care se ocupau de locuri și oameni. Prima jumătate a cărții este o expunere a viziunii lui Hearn despre Japonia la începutul șederii lui acolo. A doua jumătate e dedicată descoperirilor de mai târziu, precum și înțelegerii realităților japoneze. O asemenea structură ni-l dezvăluie pe Hearn descriind ținutul în mod subiectiv, dar prezentând obiectiv

Prefață

personajele întâlnite și multe din cele neîntâlnite... numeroasele stafii care îi populează peisajul.

Toate textele selectate sunt redată integral; excepție face secțiunea „Trei balade populare“, în care am inclus descrierea contextului, dar nu și baladele înseși. De asemenea, am păstrat punctuația originală, inconsecvența cu care Hearn transcrie numele de locuri și cuvintele japoneze*, precum și multe din propriile lui note de subsol, care, de cele mai multe ori, conțin informații suplimentare.

DONALD RICHIE

---

* În traducerea românească au fost corectate inconsecvențele autorului, considerate neinteresante pentru publicul larg; oricum, glosarul de la sfârșitul cărții conține și transcrierile originale ale lui Hearn (N. ed. *Humanitas*)

Partea I
ȚINUTUL

„Aerul dimineții dominat de răceala primăverii japoneze și a adierii de vânt dinspre conul înzăpezit al muntelui Fuji are un farmec greu de exprimat în cuvinte, farmec ce se datorează mai degrabă blândeii limpezimi decât vreunui ton ferm – o claritate atmosferică extraordinară, cu o idee de albastru în ea, majoritatea obiectelor din depărtare ivindu-se cu o precizie uluitoare...” Astfel scria Hearn în „Prima mea zi în Orient”, esul cu care se deschidea cel dintâi volum al său despre Japonia.

Arată ca o declarație de intenție – paradisul regăsit. Hearn a continuat în aceeași stare de spirit cale de multe sute de pagini. Încântarea lui este evidentă și entuziasmul, molipsitor. Asemenea scrieri păstrează încă emoțiile care le-au generat.

Ce-au însemnat respectivele simțăminte avea să afle abia după câțiva ani petrecuți în țară. Acesta este motivul pentru care capitolul „Stranietate și farmec”, cuprins într-una din cărțile lui Hearn de mai târziu, pare cel mai potrivit pentru începutul acestei antologii. El oferă o relatare echilibrată a impactului afectiv al Japoniei asupra unei persoane sensibile, incluzând rememorarea mai cumpătată a acelei prime zile petrecute în Japonia.

Cea mai frumoasă descriere a stranietății și a farmecului Japoniei începutului de veac se află în esul despre Matsue, paradisul personal al lui Hearn, „principalul oraș din tărâmul zeilor”. În acest eseu detaliat, bogat în informații și fascinant, autorul explică foarte clar că a adoptat locul pentru totdeauna, acesta ajungând să reprezinte pentru el însăși

Partea I: Ținutul

făgăduința Japoniei. În 1904, anul morții sale, încă dorea să se întoarcă acolo.

A mers pentru prima oară la Matsue în august 1890 – la mai puțin de șase luni de când sosise în Japonia. O lună mai târziu avea să obțină, prin amabilitatea profesorului Basil Hall Chamberlain de la Universitatea Imperială din Tōkyō, un post de profesor la școala gimnazială și la liceul din localitate, unde s-a simțit minunat.

Profesorul Chamberlain era deja o personalitate marcantă, un distins erudit care locuia în Japonia din 1873. Licențiat în japoneză, stăpânea bine limba. Tradusese cel mai vechi document japonez, Kojiki*, scrisese despre poezia clasică și publicase îndrăgita carte despre obiceiuri japoneze intitulată Things Japanese**. Iată de ce se afla în situația de a le găsi slujbe prietenilor.

Pentru Hearn, timpul petrecut în Matsue a însemnat o experiență decisivă. În locurile în care stătuse înainte – Martinica, New Orleans, Cincinnati – învățase să cultive exoticul ocazional, însă în orașelul izolat de pe coasta Mării Japoniei exoticul a devenit pentru el experiența zilnică. Atât de exotic, încât, neștiind limba și înțelegând prea puțin din cultură, s-a pomenit în multe situații dificile – de exemplu, când mergea la cumpărături și când gătea.

Soluția era una la îndemâna oricărui bărbat aflat în împrejurări asemănătoare: căsătoria. Bineînțeles că și îndrăgitul său mentor, Sir Edwin Arnold, urma să se însoare cu o japoneză. Lafcadio a fost așadar de acord cu o căsătorie aranjată – cu Setsuko Koizumi, tânăra fiică a unei familii de foști samurai locali.

Mariajul a fost o reușită (primul, cel cu mulatra din Cincinnati, fusese un eșec) și mare parte din fericirea lui Hearn s-a datorat lui Setsuko. Fără ea, Lafcadio n-ar fi putut strânge toate informațiile

---

* Cartea lucrurilor vechi (712). (N.t.)

** Particularități japoneze. (N.t.)

necesare și, cu siguranță, n-ar fi avut cei patru copii care i-au încântat ultimii ani de viață.

N-ar fi beneficiat nici de locuința în care s-au mutat în iunie 1891 și care e încă în picioare. Este vorba de căsuța arătată vizitatorilor orașului Matsue, care dă spre o mică grădină. Ochelarii lui Hearn încă se află pe paginile unei cărți deschise, iar pipa lui e tot în scrumieră. Și casa, și căsnicia l-au încântat, ceea ce se poate vedea într-unul din cele mai bune eseuri ale sale din această perioadă, intitulat „Într-o grădină japoneză“.

În acel an încântător petrecut în Matsue, Hearn și soția lui au făcut nenumărate excursii prin apropiere, plimbări care au stat la baza unora dintre cele mai remarcabile scrieri timpurii ale sale. Au călătorit de-a lungul coastei, s-au dus la Izumo, „patria zeilor“, și au ajuns (într-un fel de voiaj de nuntă întârziat) până în îndepărtatele insule Oki.

Am inclus în acest volum două dintre cele mai frumoase descrieri ale Japoniei – una uitată, alta pe drept cuvânt renumită. În prima, Hearn povestește vizita făcută unei comunități de paria din vecinătate – grup cunoscut acum sub denumirea de burakumin, iar atunci, pe plan local, ca yama no mono*. A doua este descrierea unei plimbări cu barca la Kukedo – un loc pe care el îl numește „Grota cu stafii de copii“.

În cele din urmă, paradisul s-a destrămat. În toamna anului 1891, contractul cu școlile din Matsue a expirat. Datorită lui Chamberlain, s-a mutat împreună cu Setsuko în Kumamoto, unde avea să predea la o școală gimnazială. Localitatea i-a displicut de la bun început. Oricum, era puțin probabil să-i mai meargă ceva la inimă după Matsue.

Kumamoto, situat aproape de extremitatea insulei sudice Kyūshū, suferise pagube imense din pricina războaielor civile care au însoțit

---

* Oameni de la munte. (N.t.)

Partea I: Ținutul

Restaurația Meiji*. Castelul arsese din temelii, porțiuni întregi din vechiul oraș fuseseră distruse, iar noile clădiri erau toate de tip occidental și pe deasupra prost construite. Hearn parcă s-ar fi aflat în St. Louis, atât de îndepărtată părea Vechea Japonie.

Cu toate astea, Kumamoto i-a oferit lui Hearn răgazul de a-și termina prima carte despre această țară, Priviri fugare asupra unei Japonii mai puțin familiare. Și-a ținut promisiunea făcută editorului, „să creeze în mintea cititorilor o vie impresie despre traiul din Japonia“. Este considerată și acum cea mai populară lucrare a sa.

Faptul că lasă și impresia cuiva care „participă la existența cotidiană a oamenilor de rând și gândește la fel ca ei“ (restul promisiunii) este totuși o chestiune de opinie personală. Eu sunt de părere că valoarea acestei cărți – ca de fapt a tuturor scrierilor lui Hearn despre Japonia – rezidă în iscusința lui de a ne dezvălui chipul comun (diferit de cel straniu, fantezist, pitoresc) al Japoniei; de a înregistra, în beneficiul nostru, atmosfera unei scene obișnuite cu oameni obișnuiți.

Și va face asta într-o lucrare de mai târziu, „Scrisoare din Japonia“, apărută în 1904, scrisă la Tōkyō și dedicată vieții cotidiene și gândurilor oamenilor, gânduri care erau, în majoritate, aprecieri politice, aspect pe care-l evitase până atunci.

Când a sosit în Japonia în 1890, primul guvern constituțional își avea sediul în Tōkyō, însă, cum el locuia în vechiul orașel Matsue, l-a putut ignora cu ușurință. Pe la 1894 însă, realitatea politică începuse să iasă la suprafață. Japonia intrase în război cu China și mulți oameni – printre care și unii din foștii săi elevi – muriseră pe câmpul de luptă. Acum, în 1904, japonezii îi băteau pe ruși și asemenea victorii aveau să asigure o modernizare și mai rapidă a țării.

Acesta e noul simțământ pe care-l dezvăluie în scrisoarea din 1904 – o descriere a țării complet diferită față de cea din „Prima mea

---

* Epoca Restaurației a debutat în 1868, anul Revoluției Meiji, în urma căreia Japonia și-a deschis porțile spre Occident. (N.t.)

Ținutul

zi în Orient“, făcută cu aproape cincisprezece ani în urmă. Atmosfera de basm s-a risipit, iar vraja s-a metamorfozat în realitate.

Dar, înainte de asta, Hearn a reușit totuși – Prospero închizându-și cartea – să-și folosească fermecătoarele ornamente stilistice ca să modeleze pentru ultima dată o lucrare literară vizionară, numită Hōrai. Deși pretinde a fi descrierea unei bătrâne picturi a străvechii insule taoiste, e vorba, de fapt, despre o alegorie a modernului arhipelag japonez.

„Vânturile nefaste dinspre apus bat peste Hōrai; atmosfera magică, vai de mine! se evaporă în fața lor... fără a mai apărea vreodată... decât în tablouri, poezii și visuri...“

Hearn, cel cu un singur ochi, a văzut foarte bine ce se petrecea în Japonia.

Stranietate și farmec*

De obicei, primele impresii despre Japonia transmise de călători sunt plăcute. Cu siguranță lipsește ceva sau există o anume asprime în acea fire căreia Japonia nu-i poate inspira o atracție emoțională. Atracția însăși este cheia problemei; iar problema e personalitatea unui neam și trăsăturile civilizației sale.

Primele mele impresii despre Japonia – Japonia văzută în lumina albă a soarelui, într-o zi perfectă de primăvară – aveau cu siguranță multe în comun cu aceste trăiri frecvente. Îmi amintesc îndeosebi uimirea și încântarea provocate de ceea ce vedeam. Uimirea și încântarea nu s-au stins niciodată; se întâmplă să reînvie deseori, prin mai știu eu ce întâmplare, chiar și acum, după paisprezece ani de ședere aici. Mi-a fost greu să aflui motivul unor astfel de sentimente – sau măcar să-l ghicesc; pentru că nu pot pretinde deocamdată că știu suficient despre Japonia... Cu multă vreme în urmă, cel mai bun și drag prieten japonez pe care l-am avut vreodată mi-a spus, puțin înainte de a se stinge: „Când o să constați, peste patru sau cinci ani, că nu-i înțelegi deloc pe japonezi, atunci o să începi să știi câte ceva despre ei.“ Dându-mi seama de adevărul predicției sale – după ce am descoperit că nu-i înțeleg deloc pe japonezi –, mă simt mai îndreptățit să scriu acest eseu.

---

* Din *Japan: An Attempt at Interpretation* [Japonia: Încercare de interpretare], 1904. (N.ed.) (Toate notele marcate N.ed. aparțin editorului cărții originale, Donald Richie.)

După cum am constatat de la bun început, ciudățenia exterioară a lucrurilor din Japonia produce (cel puțin în anumite minți) un fior aparte, imposibil de descris – o senzație de straniu care ne asaltează doar odată cu perceperea nefamiliarului absolut. Te trezești că mergi pe străduțe bizare, pline de oameni neobișnuiți, mici de statură, purtând veșminte și sandale cu forme ieșite din comun; și abia poți diferenția sexele la prima vedere. Casele sunt construite și mobilate într-un fel care-ți este complet străin; și observi cu uimire că nu reușești să-ți imaginezi la ce folosesc sau ce semnificație au numeroase articole expuse în magazine. Alimente cu o proveniență greu de ghicit; ustensile cu forme enigmatice; emblemele de neînțeles ale unei credințe misterioase; măști și jucării straniu care comemorează legende cu zei sau demoni; siluetele ciudate ale zeilor înșiși, cu urechi monstruoase și fețe zâmbitoare – pe toate le poți zări când rătăcești de ici-colo; deși, firește, o să remarci și stâlpii de telegraf, și mașinile de scris, lămpile electrice, mașinile de cusut. Pe toate firmele și draperiile de la intrare, precum și pe spatele celor care trec pe lângă tine, zărești minunate ideograme chinezești, iar magia acestor texte constituie nota dominantă a spectacolului.

Acomodarea cu această lume fantastică nu diminuează cu nimic senzația de straniu evocată de prima imagine. Vei băga de seamă foarte repede că până și activitățile obișnuite ale oamenilor sunt nefamiliare – că fac lucrurile complet altfel decât occidentalii. Uneltele au o formă surprinzătoare și sunt manevrate după metode la fel de neașteptate: fierarul stă pe vine când lucrează la nicovală, mânuind ciocanul cu o dibăcie de care un occidental n-ar fi în stare decât după ani buni de practică; dulgherul trage, în loc să împingă, rindeaua lui neobișnuită și fierăstrăul. Stânga este întotdeauna partea bună, iar dreapta, cea proastă; pentru a descuia sau a încuia o ușă, cheile se întorc într-un sens pe care noi ne-am deprins să-l socotim greșit.

Partea I: Ținutul

Percival Lowell a observat pe bună dreptate că japonezii vorbesc de-a-ndoaselea, citesc de la coadă la cap, scriu de la dreapta la stânga – acesta fiind „doar abc-ul lucrurilor făcute invers“. Să zicem că pentru obiceiul scrisului de-a-ndoaselea ar exista niște motive evidente ținând de evoluție; iar cerințele caligrafiei japoneze oferă o explicație suficientă pentru faptul că artistul împinge pensula sau creionul în loc să le tragă. Dar de ce fetele japoneze bagă acul în ață și nu ața în ac? Poate că cel mai remarcabil dintre sutele de exemple posibile de acte diametral opuse e oferit de arta scrimei. Spadasinul, care dă lovitura cu ambele mâini, nu trage lama spre el în clipa atacului, ci o împinge. O folosește, ca și alți asiatici de altfel, nu după principiul icului, ci al fierăstrăului. În momentul izbirii, există o mișcare de împingere acolo unde ne așteptăm să fie una de tragere... Acestea și alte forme de acțiune nefamiliare sunt suficient de stranii ca să ne trimită cu gândul la noțiunea de neasemănare anatomică – niște ființe umane care diferă de noi, chiar și fizic, la fel de mult ca o populație de pe altă planetă. Totuși, se pare că nu e vorba de astfel de neasemnări; toate aceste opoziții sunt, pesemne, nu consecința unei experiențe umane complet independente de cea ariană, ci a unei experiențe mai tinere ca evoluție decât a noastră.

Și totuși, experiența aceea nu a fost neînsemnată. Manifestările ei nu uimesc doar; ele și încântă. Perfecțiunea delicată a produselor artizanale, forța suavă și gingășia obiectelor, strădania evidentă de a obține cele mai bune rezultate cu minimum de material, atingerea unor scopuri mecanice prin cele mai simple mijloace, capacitatea de a înțelege asimetria ca valoare estetică, frumusețea și gustul impecabil în orice, simțul armoniei în aranjarea culorilor și nuanțelor – toate acestea trebuie să vă convingă pe dată că Occidentul nostru mai are multe de învățat de la această civilizație îndepărtată; nu numai în domeniul artei și al bunului-gust, ci și al economiei și al serviciilor

publice. Nu fantezia primitivă este cea care te atrage la porțelanurile uluitoare, la broderiile fantastice, la splendorile din lemn lăcuit sau din fildeș și bronz, care îți educă imaginația în moduri nefamiliare. Nu: ele sunt produsele unei civilizații care a devenit, în propriile sale limite, atât de încântătoare, încât doar un artist e capabil să-i aprecieze calitățile – o civilizație pe care ar considera-o imperfectă doar cei care ar socoti imperfectă civilizația greacă de acum trei mii de ani.

Dar stranietatea subiacentă a acestei lumi – stranietatea psihologică – este mult mai izbitoare decât vizibilul și superficialul. Începi să-ți dai seama de anvergura ei după ce constăți că nici un adult din Occident nu e în stare să stăpânească perfect limba. Componentele esențiale ale firii umane – temeiurile ei emoționale – sunt cam la fel în Orient și Occident: diferența mentală dintre un copil japonez și unul european este mai degrabă virtuală. Pe măsură ce ei cresc, diferența se mărește și se accentuează până când, la vârsta adultului, ajunge imposibil de exprimat în cuvinte. Ansamblul suprastructurii mentale a japonezului evoluează spre forme care nu au nimic în comun cu dezvoltarea psihologică occidentală: exprimarea gândirii se reglementează, iar exprimarea emoției e inhibată într-un mod care te tulbură și te uimește la culme. Ideile acestui popor nu sunt și ale noastre; sentimentele lor nu sunt și ale noastre; conduita lor morală înseamnă pentru noi zone de gândire și emoție încă neexplorate sau, poate, de mult uitate. Te cuprinde disperarea când traduci expresiile lor uzuale într-o limbă occidentală – nu au nici un sens; pe de altă parte, redarea literală în japoneză a celei mai simple propoziții din engleză e aproape de neînțeles pentru un japonez care nu a studiat vreodată o limbă europeană. Dacă ai memora toate cuvintele dintr-un dicționar japonez, asta nu ți-ar folosi câtuși de puțin la vorbit atâta vreme cât n-ai învățat să gândești ca un japonez – adică de la coadă la cap, de sus în jos

Lafcadio Hearn, tabel cronologic

1850	Se naște în Grecia, ca fiu al unei grecoaice și al unui chirurg irlandez din armata britanică.
Aprilie 1890	Sosește la Yokohama.
August 1890	Sosește în Matsue.
Septembrie 1890	Predă la Jinjō Chūgakkō (școala gimnazială) și la Shihan Gakkō (școala normală) din Matsue.
Ianuarie 1891	Se însoară cu Setsuko Koizumi.
Iunie 1891	Se mută în cartierul Kitabori din Matsue.
Noiembrie 1891	Pleacă din Matsue la Kumamoto. Se angajează la Kōtō Chūgakkō (școală gimnazială și liceu) din Kumamoto.
Ianuarie 1893	Termină prima sa carte, <i>Priviri fugare asupra unei Japonii nefamiliare</i> .
Octombrie 1894	Sosește la Kōbe, scrie pentru ziarul <i>Kobe Chronicle</i> .
Decembrie 1894	Demisionează de la <i>Kobe Chronicle</i> , sub motiv că i-a slăbit vederea.
1895	Devine cetățean japonez și își ia numele de Yakumo Koizumi.
Vara 1896	Vizitează Matsue.
Septembrie 1896	Predă la Colegiul de Literatură al Universității Imperiale Tōkyō.
1903	Îi expiră contractul cu Universitatea Imperială Tōkyō.
August 1904	Merge cu familia la Aizu.
26 septembrie 1904	Moare la vârsta de 54 de ani.

Cuprins

<i>Prefață</i>	5
<i>Introducere</i>	7

Partea I ȚINUTUL

Stranietate și farmec	24
Principalul oraș din Tărâmul Zeilor	35
Într-o grădină japoneză	66
Trei balade populare	106
În grota cu stafii de copii	113
Scrisoare din Japonia	130
Hōrai	146

Partea a II-a OAMENI

Frânturi de viață și de moarte	160
Părul femeilor	178
Cântăreața de stradă	189
Kimiko	194
Yuko: o vagă aducere aminte	205
Pe pod	212
Cazul lui O-Dai	216
În derivă	223
Diplomație	231
Karma pasională	234
Moșteniri	258
<i>Lafcadio Hearn, tabel cronologic</i>	267
<i>Glosar</i>	269
<i>Bibliografie</i>	275